

Π Υ Ρ Ε Ο Ε ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ναυαρίνου 8. Τηλ. 3639.095 — 3629.769 ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ὈΡΓΑΝΟΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΑΘΗΝΑΙ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1980
ΕΤΟΣ Η', ΠΕΡ. Β', ΑΡ. ΦΥΛ. 56 (92) ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 10 • ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΥΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ • Διευθυντής Συντάξεως ΣΠΥΡ. ΔΑΠΕΡΓΟΛΑΣ

Μ Ν Η Μ Η 28^Η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τεσσαράκοντα ἐτῶν ἀπὸ τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940, αἰσθανόμεθα ἐθνικὴν ὑποχρέωσιν μας νὰ τιμῶμεν πάντας, τοὺς καθ' οἰονδήποτε τρόπον συντελέσαντας εἰς τὸ ΘΑΥΜΑ τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος μέχρι τοῦ τελευταίου Ἑλληνοῦ καὶ Ἑλληνίδος. Πρὸς τοῦτο ἡ ἀπόστασις τοῦ χρόνου, μεταξὺ τοῦ 1940 καὶ τοῦ 1980, εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, ὥστε δυνάμεθα, ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ, νὰ ἐκφράσωμεν τὰ συναισθηματά μας.

Γεγονὸς ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὅτι ἡ Ἑλὰς οὐδέποτε κατ' οὐδενὸς ἐπετέθη. Πάντοτε ἐπολέμησε ἐν ἀμύνῃ εὐρισκομένη, ἢ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑποδούλων τέκνων τῆς. Ἡ Ἰταλία, ὅμως, εὐθὺς ἀπὸ τῆς κρατικῆς ἀποκαταστάσεώς τῆς, ἐξεδήλωσε τάσεις ἡγεμονισμοῦ καὶ κατακτήσεων εἰς βάρος ἄλλων λαῶν. Τοῦτο δὲ πολὺ πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Φασισμοῦ, ὃ ὁποῖος ἀπλῶς συνέχισε... καὶ ἐβελτίωσε τὴν πολιτικὴν τῶν προκατόχων του.

Δὲν χρειάζεται νὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰ γεγονότα, διότι ταῦτα εἶναι εἰς ὅλους γνωστά. Θὰ σταθῶμεν, ὅμως, εἰς τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1939, ὅτε συνετελέσθη ἡ κατάληψις τῆς Ἀλβανίας καὶ ἡ ἐνσωμάτωσίς τῆς εἰς τὴν Ἰταλικὴν αὐτοκρατορίαν. Βεβαίως ἡ κύκλωσις τῆς Ἑλλάδος εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ 1911, διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Δωδεκανήσου. Ὅμως ἡ εἰσβολὴ τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου προετοιμάσθη μεθοδικῶς ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1939, ἐκορυφώθη διὰ τοῦ τορπιλισμοῦ τῆς «Ἑλλης» καὶ ἐξεδηλώθη τὴν νύκτα τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου, διὰ τῆς ληστρικῆς ἐπισκέψεως τοῦ Γκράτσι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, ὃ ὁποῖος ἐξέπροσώπησε, κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, τὸ ἔθνος, εἴτε τὸ θέλουν, εἴτε δὲν τὸ θέλουν ὠρισμένοι ἀρνηταὶ ἢ «ἀναθεωρητὲς» τῆς Ἱστορίας.

Εὐτύχημα ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅτι τὴν ὥραν τῆς κρίσεως εὐρέθημεν ὅλοι ἡνωμένοι, ἐν ὁμοψυχίᾳ καὶ παρασκευασμένοι στρατιωτικῶς, κατὰ τὸ δυνατόν, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς εἰσβολῆς. Ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσαν τὰ ἐλληνοφύνα κύμβαλα τοῦ μαρξισμοῦ, τὰ ὁποῖα συντάσσοντα με τοὺς Ἰταλοὺς καὶ Ἀλβανούς — φασίστας καὶ ὄχι κομμουνιστὰς τότε ἀκόμη — διεκρίνον τὴν ἀντίθεσιν τῶν πρὸς τὴν ὁμοψυχίαν τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόρριψιν τῶν εἰσβολέων πέσαν τῶν συνόρων μας, ἐξήτησαν τὸν τερματισμὸν τοῦ πολέμου μετὰ τῆς Ἰταλίας, συμμάχου τῆς μητρὸς τῶν Ρωσσίας ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συμφώνου Ρίμπεντροπ - Μολώτωφ, κατ' Αὐγουστον 1939.

Ὡς ἐπακόλουθον τοῦ ΟΧΙ τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὸν ἰταμὸν εἰσβολέα καὶ τῆς ὁμοψυχίας τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐβάδισαν «μετὰ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη» πρὸς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἦλθον ἡ Δόξα καὶ ἡ Νίκη. Πίνδος, Καλαμάς, Καλ-

πάκι, Ἰβάν, Μόροθα, Κορυτσά, Ἀργυροκάστρον, Χειμάρρα, Πόγραδετς, Πρεμετή, Τεπελένι, Τρεμπεσίνα, τὸ ἀνεπανάληπτον 731, ὅπου συνετρίβη ἡ ἑαρινὴ ἐπίθεσις τῶν Ἰταλῶν. Οὕτω ἀπελευθερώθη διὰ πολλοστήν φορὰν ἡ μαρτυρικὴ Βόρειος Ἠπειρος!

Τὰ κύματα τῶν αἰδέρων ἐδονοῦντο ἀπὸ τὰ μηνύματα τῆς Νίκης τῶν Ἑλλήνων. Καὶ τότε πάντες καὶ οἱ δεδηλωμένοι ἐχθροὶ μας καὶ οἱ δῆθεν φίλοι μας, ἔκαναν τὸν λιβανωτὸν τῶν εἰς τοὺς βομβὰς τῆς ΘΥΣΙΑΣ μας καὶ μᾶς ἐβεβαίουν, ὅτι θὰ μοιρασθῶμεν τὴν Νίκην. Ὅποια ὑποκρισία καὶ ἀπάτη!!

Καὶ κατόπιν; Κατόπιν, μετὰ τοὺς Κολοσσούς Ἡγέτας τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου, μετὰ τὰς τεραστίας θυσίας τῶν ἡρωϊκῶν πολεμιστῶν μας ἀλλὰ καὶ τῶν μετόπισθεν, ἦλθον οἱ νάνοι τῆς λησμοσύνης καὶ τῆς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ἀψόγου στάσεως, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται καὶ νὰ ψελλίσουν ἀκόμη τὸν ὄρον «Βόρειος Ἠπειρος».

Ἑλληνας! στῶμεν καλῶς! Σήμερον ἡμεῖς, τὰ λείψανα τῆς γενεᾶς τοῦ 1940, ὅσοι ζωντανοί, ὅσοι μένομεν πιστοὶ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Φυλῆς μας, στρέφομεν εὐλαβῶς τὴν σκέψιν μας πρὸς τὴν ἱερὰν μνήμην τῶν Ἀθανάτων νεκρῶν μας, τῶν δημιουργῶν καὶ συντελεστῶν τῆς Δόξης καὶ τῆς Νίκης τοῦ ἔθνους μας! Τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β', τοῦ Ἰωάννου Μεταξᾶ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπάγου, ὅλων τῶν ἐπονύμων καὶ ἄνωνύμων μαχητῶν, οἱ ὁποῖοι ἡγωνίσθησαν καὶ ΕΝΙΚΗΣΑΝ, στρατευθέντες κατὰ τὸν ὑπέρροχον ἀγῶνα τοῦ 1940 - 1941.

Ἰδιαιτέρως, ἡμεῖς οἱ Βορειοηπειρώται, εἰμεθα εὐγνώμονες, ἐκτὸς τούτων, πρὸς τὴν ἱερὰν μνήμην ὅλων, ὅσοι ἔπασαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι καὶ ἐπότισαν μετὰ τὸ ἅγιον αἷμα τῶν τὰ ἀπὸ χιλιετηρίδων Ἑλληνικὰ ἐδάφη τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος μας, τῆς μαρτυρικῆς καὶ ἐγκαταλειφθείσης Βορείου Ἠπείρου, ὅσοι προσήλθον κατὰ καιροὺς ἐθελοντικῶς ἀπὸ πάσης ἐλληνικῆς γῆς, ἀπὸ τῆς Κύπρου, τῆς Δωδεκανήσου, τῆς Κρήτης, τῆς Μάνης καὶ τῶν ἄλλων διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἔμειναν ΕΚΕΙ, παντοτεινοὶ καὶ ἀκοίμητοι φρουροὶ καὶ κήρυκες τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων μας, διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειάν μας!

Πιστεύομεν δὲ ἀκραδάντως, ὅτι θὰ ἔλθῃ ὁπωσδήποτε ἡ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλευθερία, περιβεβλημένη τὴν γαλανόλευκον στολὴν τῆς, θὰ ἀναδυθῇ ἀπὸ τοὺς Τάφους καὶ τοὺς σωρούς τῶν ὀστέων τῶν ἀθανάτων νεκρῶν μας, διὰ νὰ μείνῃ παντοτεινὴ σύντροφος τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἠπείρου!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΔΡΟΣΟΣ
Μέλος Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς
Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ἐπὶ τῇ 40^ῃ Ἐπετείῳ
τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου

Οἱ Βορειοηπειρώται, κλίνοντες εὐλαβῶς τὸ γόνυ πρὸ τῶν ἀθανάτων ἡρώων, οἱ ὁποῖοι ἐχυσαν τὸ αἷμα των εἰς τὰ Βορειοηπειρωτικὰ βουνά, διὰ νὰ κρατήσουν ἄσβεστον τὴν δόδα τῆς Ἑλευθερίας, συνειορτάζουν μετὰ τὸ Πανελλήνιον τὴν 40^{ην} Ἐπέτειον τοῦ ἱστορικοῦ «Ο Χ Ι», τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου 1940.

Ἡ ἱστορικὴ αὕτη ἐπέτειος ἐνθυμίζει εἰς τοὺς Βορειοηπειρώτας τὴν ἔστω καὶ προσωρινὴν τότε ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος των καὶ τὰς ἀναζωγονηθείσας ἐλπίδας τῆς ὁριστικῆς συσσωματώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς ὑπολοίπου ἐλευθέρας

Ἠπείρου καὶ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἐάν τότε διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες, ὅμως δὲν ἐσθῆσαν.

Οἱ Βορειοηπειρώται ἀναμένουν πάντοτε μετὰ πλήρη πεποίθησιν καὶ βεβαιότητα τὴν ἀπελευθέρωσιν των, ὡς φυσικὴν συνέπειαν τῶν διακηρυσσομένων παγκοσμίως ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν δὲν θὰ παύσων νὰ στρέφουν τὰς ἐνεργείας των.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ
ΑΓΩΝΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΑΝΤΙ»

Ἑλληνοαλβανικά

Κύριε Διευθυντά,

Ἀναφερόμαστε σὲ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Παντελέοντα, «προσωρινοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Ἑλληνοαλβανικοῦ Συνδέσμου», ποὺ καταχωρήθηκε στὸ ἔγκριτο περιοδικό σας κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «ΕΛΛΗΝΟΑΛΒΑΝΙΚΑ» (4. 7. 80). Ἐπειδὴ τὸ δημοσίευμα αὐτὸ ἀναφέρεται σὲ σχετικὴ ἀνακοίνωσις τῆς ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ, νομίζομε πῶς ἡ δημοσίευσίς των πρὸς κάτω ἀπόψεάν μας, βρίσκεται στὸ πλαίσιο τῆς δημοσιογραφικῆς δεοντολογίας, γιὰ τὴν ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωσις τῶν ἀναγνωστῶν σας.

Ὁ ἐπιστολογράφος σας ἀναφέρει στὴν ἀντίδρασίν μας γιὰ τὴν προώθησιν νομοσχεδίου, ποὺ ἀφορᾷ τὸν ἀποχωρητισμὸ τῆς Ἀλβανίας σὺν ἐχθρικῇ χώρᾳ, σὲ συσχέτισμό μετὰ τοὺς Ἀλβανὸν ὑπηκόων, ποὺ θρῖσκονται στὴν Ἑλλάδα. Τὸ γεγονός, στὴν προκειμένη περίπτωσι, εἶναι ὅτι στὴν Ἑλλάδα θρῖσκονται περὶ αἰσῶν πολλὰν ἑκατομμυρίων ποὺ ἀνήκουν, σχεδὸν στὸ σύνολό των, στὴν κυριότητα Ἑλλήνων τοῦ γένους ποὺ διαμένουν στὴν Ἀλβανία (Βόρειο Ἠπειρο) καὶ ἔχουν τὴν Ἀλβανικὴν ὑπηκοότητα. Ὅταν τὸ Ἀλβανικὸ Κράτος, ἀποδεχόμενον ἐκτὸς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, στὸ πλευρὸ τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας, ἡ Ἑλλάς ἐθεσε τὴν περὶ αὐτῆς ὑπὸ μεσεγγύησιν. Τὰ τελευταία χρόνια οἱ Ἀλβανικὲς Ἀρχὲς ἐπιδίδουν νὰ ὁποῦν γύρουν τοὺς ὁμογενεῖς μας ἀπὸ τὴν κυριότητα αὐτῶν των περὶ αὐτῶν, ἐξαναγκάζοντας τοὺς ἰδιοκτῆτες τοὺς νὰ ὑπογράψουν πληρεξούσια πρὸς

πρόσωπα καθ' ὑπόδειξιν, μετὰ τὸν ἐκποίησιν των περιουσιῶν, σὲ ὄφελος τοῦ Ἀλβανικοῦ Δημοσίου. Εἶναι λοιπὸν δικαιολογημένη καὶ ἐπιβεβλημένη ἡ ἀντίδρασίς μας στὴν ἐπιδιωκόμενη ἀπὸ τὴν Ἀλβανικὴν Ἀρχὴν οὐσιαστικὴ δήμευσίς των περιουσιῶν, ποὺ ἀνήκουν στοὺς Ἑλληνας Βορειοηπειρώτες.

ἘΕ ἄλλου σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἀποχωρητισμὸ τῆς Ἀλβανίας σὺν ἐμπόλεμῃς χώρᾳ, οἱ διακρατικὲς μας σχέσεις, τοῦτο δὲν εἶναι τυπικὸ, ὅπως θέλουν νὰ τὸ χαρακτηρίσουν μερικοὶ, μετὰ τὴν ὁποίων καὶ ὁ ἐπιστολογράφος σας. Γιὰ τὴν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ρύθμισιν των θεμάτων τοῦ πολέμου στὸ τραπέζι τῆς εἰρήνης, οἱ πρῶτες μεταπολεμικὲς Ἑλληνικὲς Κυβερνήσεις ἔχουν γράψῃ ὠρισμένους ὑποθέσεις. Καὶ συγκεκριμένα, ἔχουν ἀπὸ τότε (1946) ἀναγγεῖν τὸ θέμα ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου των Ὑποκυρτῶν τῶν Ἑξωτερικῶν των Συμμάχων, ὅπου ἐξεκολλοῦται νὰ ἐκκρεμῇ. Ἐπίσης, ὅταν προσηγορεύσαμε τὴν Συνθήκην Εἰρήνης μετὰ τὴν Ἰταλίαν (Ὀκτώβριος 1947) ἡ τότε Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐκράτησε ῥητὰ ἐπιφυλάξεις σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ Βορειοηπειρωτικὸν θέμα. Ἐπὶ οὗτο, οὐτε ἡ σημερινὴ Κυβέρνησις οὐτε καμιά ἄλλη Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κλείσῃ μετὰ μὴ μονοκορυφαίᾳ τὸ ἔθνη Βορειοηπειρωτικὸν θέμα. Τουναντίον, οἱ ὑπεύθυνοι ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ θέσουν τὸ θέμα αὐτὸ τίμια, εἰλικρινῶς καὶ μετὰ τὴν ἀπαίτησιν ἐθνικῆς εὐαισθησίας, τόσο στίς διακρατικὰς σχέσεις μετὰ τὴν Ἀλβανίαν, ὅσο καὶ σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο. Αὕτη εἶναι ἡ θέση καὶ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 3

«Κι' ἄν εἶναι καὶ στὸν πόλεμο μέσα ἡ ζωὴ θυσία, ὁ τάφος εἶναι πέρασμα πρὸς τὴν Ἀθανασία». (ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ)

Σαράντα χρόνια ἀκριβῶς συμπληρώνονται τούτῃ τῇ χρονίᾳ ἀπὸ τῆς θρυλικῆς καὶ ἱστορικῆς ἡμέρας τῆς 28 τοῦ Ὀκτώβριου 1940, ποὺ τὸ «ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, μὲ τὰ πῦρ ἐπιτόπια χεῖλη, τοῦ θαλασῶς τῆς νίκης Γεωργίου Β' καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ Ἰωάννη Μεταξά, εἶπε στὴ φασιστικὴ Ἰταλία τοῦ Μπενίτο Μουσσολίνι τὸ μεγαλειώδες Ο Χ Ξ.

Τὸ ἱστορικό τοῦτο ἔχει ἐπαίξει σημαντικὸ ρόλο στὴν παγκόσμια ἱστορία. Ἐπέδρασε ἀποτελεσματικὰ στὴν τροπὴ τοῦ πολέμου, κι ἐχόρισε τὴν πρώτη νίκη στοὺς τρομαγμένους λαοὺς τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴς σιδηρόφραχτες μεραρχίες τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ Μουσσολίνι.

Σαράντα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε. Στὸ μέγα αὐτὸ χρονικό διάστημα ἡ τύχη τοῦ κόσμου ἔχει ἀλλάξει. Λαοὶ ἐλευτέριοι καὶ φιλοπρόδοι πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου, ὑποδουλώθηκαν σὲ φοβερὸ τύραννο, σὲ ἀνελέητο δυνάστη, ἐγγράμιοι λαοὶ ἀπόχτησαν ἀνεπαιστέα τὴν ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία τους, ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια δημιούρ-

ῥυπὸ τοῦ **κ. ΝΙΚ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ**

ῥεπιτίμου **Λυκείαρχη** — Μέλους τῆς **ΚΕΒΑ**

γῆσε δύο μεγάλους ἀντασιασμούς, ποὺ συναγωνίζονται γιὰ τὴς τύχες τοῦ κόσμου. Κι ἀθέλα ἐρχονται σὺν τοῦς αἰ λόγιαί, γιὰτὶ τάχα ἐγινε αὐτὸς ὁ μέγας δευτέρος παγκόσμιος πόλεμος, γιὰτὶ γύθηκε τὸ αἷμα ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων, γιὰτὶ τέλος πολέμῃσε ὁλόκληρὴ ἡ ἀνθρωπότητα, γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον ἢ γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ μεταπολεμικοῦ ἀγχοῦς;

Στὴς 28 Ὀκτώβριου 1940 ἡ μικρὴ πατρίδα ὤψωσε τὴν καθορὴ φωνὴ τῆς κι ἀροῦσα πρότεινε τὰ γενναία στήθια τῆς στὸν ἐχθρό, ποὺ τῆς ἀπειλοῦσε τὸ πολυτιμότερο ἀγαθό, τὴν ἐλευθερία τῆς. Ὅμως ὁ Μπενίτο Μουσσολίνι παρ' ὅλο τὸ διδαχτικό του δῶλωμα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς

ΤΟ ΕΠΟΣ ΤΩΝ ΒΟΡΕΙΩΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΒΟΥΝΩΝ ΤΟΥ '40 ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Μεσογείου, εἶχε ξεχάσει πὼς ὁ λαός, ποὺ τοῦ ἀπειλοῦσε τὴν ἐλευθερία, στὰ ἴδια τοῦτα χρόνια, χιλιάδες χρόνια ἀγωνίζεται γιὰ κρατικὴν ἐλευθερίαν τοῦ κομμῆτι τοῦτο τῆς γῆς, ποὺ λέγεται «Ἑλλάδα». Εἶναι οἱ ἴδιοι κάτοικοι, ἀπὸγονοὶ τῶν Μαραθωνομάχων καὶ Σαλαμινομάχων, ποὺ καὶ ἐφ' ὅσον ποὺ κινδύνει ἡ πατρικὴ τους γῆ, μ' ἓνα σφυγμὸ καὶ μὴ καρδιά ἀπαυτοῦσαν στὸν ἐπιδρομὰ τὸ θρυλικὸ ὄχι, κερδίζοντας τὴν ἀθάνατη Νίκη.

Σαράντα ὁλόκληρα χρόνια πέρασαν. Οἱ νοῖοι, παλληκάρια τότε, ἄλλοι ταξίδεψαν στὸν κόσμὸ τὸν ἐπαύριον, οἱ ἄλλοι ἀπόλασαν τῆς ζωῆς θυμὸν καὶ μὴ περφόρεια τῆς δεκαετίας μέρη τῆς Βορείου Ἡπείρου, ὅπου ἐρχομαὶν μὲ τὸ αἷμα τους ἀθάνατες σελίδες δόξης καὶ μεγαλείου. Αὐτὲς οἱ θυμὸς συγκλονίσουν τοὺς ἐπὶ ἀντὶς πολέμους, σκιάζοντες ἐξαιτίας ἀπὸ μικρὰ θυμῆματα. Ἐκεῖ ψηλά στ' ἀγέρωχα βουνὰ τῆς μεγαλειότητας γῆς τοῦ Πύργου, λευκοῦσαν τὰ σπαρμένα κόκκαλα τῶν παλληκάρων τοῦ ΟΧΙ. Ἐμείναν ἐκεῖ αἰώνια σύμβολα τῶν ἀπαρρηγόρτων ἐθνικῶν μας δικαιῶν στὴν σκλαφωμένη γῆ τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Τάφοι γιὰ τὴς χιλιάδες ποὺ ὄψον δὲν ὑπάρχουν πιά. Οἱ πρόχειροι ἐξοῖλοι σταυροὶ ἔχουν πεταχθῇ, γιὰτὶ οἱ καινοὺργοι τῦρανοι θέλησαν νὰ σθῶσουν κάθε σημάδι, ποὺ νὰ θυμίζῃ τὸ πέρασμα τῆς ἐλληνικῆς λεδεντιάς καὶ παλληκάρων τῆς τοῦ θρυλικοῦ σαράντα. Ἐνα μονάχα ἐξέχον οἱ βέθηλοι, πὼς τὸ χῶμα ποὺ 'χει κλεισὶ τέτοια ἀγίασμένα λείψανα, εἶναι χῶμα ἐλληνικό. Ἐξέχον πὼς στὴ θαθία σιγὴ τῆς ἐρημικῆς γῆς ἀντρεῖ στίς μεταμεσονυχτίες ὄρες ὁ παλιὸς θρήνος τοῦ Γένους: «πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλι δικὰ μας θά 'να».

Οἱ ἀθάνατοι πολεμιστὲς τῶν Βορειοηπειρωτικῶν βουνῶν, ποὺ τοὺς σθεάσανε τὸ χῶμα «δίκως μανούλας κλάμα», γυναικὲς μοιρολόγιαν, στὴ θυμὸν τὸν ἐπὶ ζῶντων ἐρίσκουν ἀληθινὴ γαλήνη στὸν κόσμὸ τοῦ ὑπερπέραν.

Ὅμως τὸν ὕπνὸ τὸ θαθὸ τους συγκλονίζει ἓνα ἀληθινὸ ἐγκλημα, ποὺ διαπράττουν οἱ σύγχρονες γενεὲς σὲ θάρος τους. Τὸ θρυλικὸ ἔπος, ποὺ ἐγραψαν στὰ τιμημένα καὶ αἰματοποτισμένα βουνὰ τῆς Βορείου Ἡπείρου, τὸ ἀνομάζον ἀσυνείδητη, ἀνιστόρητη, ἀντιστημονική, ἀντεπὶ «ἀλθονικό ἔπος». Κι οἱ λέξεις αὐτὲς δὲν ἀκούονται μόνον ἀπ' τοὺς ἀπαιτούς «Ἕλληνες, ἀκούγονται δυστυχῶς κι ἀπ' τὴν ἀνώτατη πνευματικὴ ἡγεσία, τοὺς καθηγητὲς τοῦ πανεπιστημίου, τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς, τοὺς λογίους, τοὺς πολιτικούς, τοὺς ποιητὲς καὶ λογοτέχνες. Καίρως πιά νὰ σθῶσθαι τὸ ἀνέρο «ἀλθονικό ἔπος». Οἱ Ἀλθῶνοι ἔχουν τὸ δικὸ τους ἔπος, τὸ «ἔπος τοῦ Σκενδέρμει». Τάχατες οἱ Ἀλθῶνοι, ὡ εὐφραντασι νεοῖες, ἔγραψαν τὸ ἔπος αὐτὸ στὴν πατρίδα τους ἢ ἡ ἀλκή τῆς

Ὁ βασιλεὺς τῆς νίκης Γεώργιος Β' προγεννατίζει τοὺς θράχους τῆς Κλεισοῦρας. — Φεβρουάριος 1941. (Ἀρχεῖον Νικ. Παπαδοπούλου)

ἐλληνικῆς νεολαίας τοῦ σαράντα; Γιατὶ τόση κουφότης καὶ ἐπιπολασιότης. Μήπως τὰ μέρη, ποὺ ἐγράφη τὸ ἔπος δὲν εἶναι ἐλληνικά; Ἡ Πίνδος, ὁ Μωριάς, τὸ Ἰβάν, ἡ Τραπεζούντα, ἡ Κορυτσά, ἡ Πρεμετή, τὸ Ἀργυροκάστρο, τὸ Δελβίνον, ἡ Χιμάρρα ἦσαν, εἶναι καὶ θὰ μείνουν γιὰ πάντα ἐλληνικά. Καίρως τὸ ἔπος τοῦ σαράντα νὰ ἀνομάζεται «Βορειοηπειρωτικὸ ἔπος» ἢ «ἔπος τῶν Βορειοηπειρωτικῶν βουνῶν».

Ἡ 28 Ὀκτωβρίου τοῦ ὁ πόλεμος τοῦ σαράντα προσέφεραν πλούσιον ὄλιον στὴ λαϊκὴ φαντασία, γιὰ νὰ συνθέτῃ πληθὺς τραγουδιῶν. Ἐτοῖς συνεχίζεται ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῶν ἀκριτικῶν τραγουδιῶν, κι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν κλέφτικων τραγουδιῶν τῆς τουρκοκρατίας ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ ΟΧΙ ἡ αἰώνια κι ἀκατάλυτη ἐθνικὴ παράδοση, ἡ λαϊκὴ μῦθος σὲ τόνους ἀπλόων νὰ τραγουδᾷ τοὺς θριαμβοὺς καὶ τὴς νίκης τοῦ ἔθνους καὶ νὰ συμπάσῃ στίς ἀνθυμίες του.

Ἀρσὰ καὶ ἐπιγραμματικὰ τονίζει τὴ δύναμη τῆς μούσας τοῦ λαοῦ ὁ μεγαλόδοτος Ἀγγελος Σικελιανός: «ἡ νεοελληνικὴ δημοτικὴ ποίησις, ἡ πῶς πηγαία ἐκφραστὴς τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ μας, ἀποτελεῖ ἓνα σῶμα, ποὺ δὲ θρίσκει καμνία ρωγμὴ ἀπάνω του καὶ ποὺ δὲν ἔχει ταίρι σὲ κανέναν ἄλλο λαό».

Ἡ φλόγα τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 θὰ δονήσῃ ὅλες τὴς ἐλληνικῆς καρδίας. Στὰ βουνὰ καὶ στὰ φαράγγια τῆς ἐλληνικῆς ὑπαίθρου ὁ λαὸς μὲ τὸν ἀγνώστο στιχοῦργό του, τραγουδᾷ μὲ τὴ φλογέρα τοῦ λυγροφώνου τὴς θυσίας καὶ τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴ λευτεριά καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἔθνους εἰσελθεῖ. Στὴς πόλεις καὶ στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα οἱ ποιητὲς χαράζουν ἐντέχνους στίχους γιὰ τὸ μεγαλοῦργημα τῆς Φυλῆς.

Οἱ εὐζῶνοι τῆς Ρούμελης, οἱ θρυλικοὶ τοσλιάδες τοῦ 12-13, ὁ τρύπος τῶν τουρκαλῶδων στὴ Μικρασία, ὡς τὴ μοιραία καταστροφή τοῦ 22, ἔβρεψαν μὲ τὰ ἡμίθεα κατορθώματα τους τὴ λαϊκὴ ποιετικὴ φαντασία. Ἐτοῖς τῶρα στὴ Ρούμελη, κοντὰ στὸ κλέφτικο τραγούδι, ἀντιπάζει καὶ τὸ δημοτικὸ τοῦ σαράντα. Σ' ἓνα ἀπ' τὰ δημοτικὰ ροιμελιώτικα τοῦ πολέμου τοῦ σαράντα, ποὺ τραγουδεῖται ἐξαιρετικὰ στὴν Αἰτωλία, σὲ διάστημα τοῦ πολέμου, ἐκδηλώνεται ὁλοφάντασμα ἡ ἀκατάλυτη κι ἀδόμηστη ψυχὴ τῶν πολεμιστῶν στὰ βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ μὲ τὴς ψηλοφρονιές. Τὸ μοτίβο θυμίζει τὴ σύνθεση παλίων τραγουδιῶν, ὅπου τὰ βουνὰ προσποιοῦνται, κουθεντιά-ζουν συντοπὶ τους, κι ἀνθρωποποιῦνται.

Ἐτοῖς ὁ γέρο - Ὀλυμπος ἀναρωτᾷ τὸν Πίνδο.

Ποῖος εἶδε τέτοιο θῆμασμα, παράξενον μεγάλο
νὰ κουθεντιάζον ἰά-ἰ-βουνὰ μὲ τὴς κοινοπραχίτες.
Γερίζει ὁ γέρο-Ὀλύμπος κι ἀναρωτᾷ τὸν Πίνδο:

—Βουνό μου, τί κατοῦσιναιες καὶ στέκεις θουραμῶν;
Μὴν ἀνεμὸς σὲ πολεμᾷ, μὴν ἡ βροχὴ σὲ δέσνει;
—Κι οὐδ' ἀνεμὸς μὲ πολεμᾷ, κι οὐδ' ἡ βροχὴ μὲ δέσνει,
ἀπὸν μὲ χνιποῦν οἱ Ἰταλοὶ μὲ μὴμους καὶ κανόνια.

Μαῦρα κοράκια πλάκωσαν τὸν ἄσπρο οὐρανὸ μου,
θρομίζοντε τὴς θάλας μου, τ' ἀγρεῖ μαγαζιζοῦν.

—Ρίξε, βουνό μ', τὴς μάγκες σου κι ἀνδρὰ τὰ θερά σου
κι ἐγὼ σοὶ στέλνω τοὺς ἀητούς, τοσλιάδες καὶ φωνιάνους
νὰ πείρουνε τὰ πλάγια σου μὲ πτόμα ἔλτρον,
νὰ τρώνε οἱ λύκοι τὰ κορμιά, ἀητοὶ τὰ σωθὰ τους
καὶ τὰ θαθεῖα λαζαζῶν σου νὰ τρών τὰ κόκκαλά τους».

Σ' ἄλλο δημοτικὸ τῆς Αἰτωλίας, ὅπου καὶ τὸ κατέγραψε ὁ γνωστὸς ἐρευνητὴς τῆς Ρούμελης Κ. Κωνσταντίνος, ὁ ροιμελιώτης τραγουδιστὴς εὐχεται νὰ 'χε φτερά, νὰ 'ταν πουλὶ, νὰ πέταγε τ' ἀψήλου στὰ βουνὰ τῆς Ἡπείρου (ἀλήθεια τί σκάνδαλο γιὰ τοὺς λόγιους, ποὺ θέλουν ὁλοκληρὸ ἔπος! τὸ ἔπος τοῦτο), στὴ Χιμάρρα καὶ στὸ Δελβίνον, νὰ ἔλπε τοὺς ἀδελφούς του, πὼς πολεμοῦσαν μὲ χιλιάδες Ἰταλοὺς. Ὁ λῆγος «πρὸς μυριούς». Ἐκφράζει ὁ ἀπαικὸς ροιμεδόρος ὅλη τοῦ τῆς συμπάθεια γιὰ τὰ παλληκάρια, ποὺ μέσα στὰ χιόνια καὶ στὰ κρύα, χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς νὰ κλειοῦνε μᾶτι, μ' ἀχώριστο σύντροφο μονάχα τὸ τοῦφε. Πὼς ἀντέχουν καὶ πὼς ἀντιμετωπίζουν τέτοιο κακὸ μεγάλο!

Νᾶμουν πουλὶ νὰ πέταγα, νὰ πῆρανα τοῦ ψηλόν
ν' ἀντάμεινα τὴν Ἡπείρου, τὴ μούρη τὴ Χιμάρρα
καὶ τὸ καμμένο Ντελβίνον, τὸ δόλιο Μεσομέρι
ποὺ πολεμοῦν τ' ἀδελφὰ μας μὲ Ἰταλοὺς χιλιάδες.
Ὀλημερὴς στὸν πόλεμο, τὸ δρόμν καροσθῆ,
τὴ νύχτα νὰ χαράματα γροῖζον νὰ πλαγιάσουν.
Τὸ χεῖρ τους προσκέφαλο καὶ τὸ λιβὰρι στοῦμα
καὶ τὸ ρινοῦν ἐκ ἀγκυλῆς, σιγὰ σιγὰ ἀγκυλοπνέον.
Σάλιναν τὰ χεράκια τους ἀέροντας τὸ ρωγμὴ
σάλιναν τὰ κορμιά τους πλαγιάζοντας σὲ χιόνι.
Χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνὸ σὲ μᾶτι
τὸ πὼς τ' ἀντέχουν, μᾶννα μου, τὸ πὼς τὸ νιαγνιζοῦν.

Στὴν ἡρωικὴ Ρούμελη θρίσκουμε κι ἄλλο τραγούδι, αἰτωλικὸ κι αὐτό, ὅπου ὁμοιοῦνται δύο ροιμελιώτικα συντάγματα, τὸ 39 τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὸ 42 τῆς Λαμίας. Τὸ δημοτικὸ τοῦτο ἔχει ἓνα ἡρωικὸ τὸν συνδυασμὸν μὲ κάποια τρυφερότητα. Πολλοὶ στίχοι τοῦ θυμίζουν τὸν

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 5

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 4

λαϊότερα πελοποννησιακὰ τραγούδια τῆς καταστροφῆς τοῦ Δράμαλη:

Τ' ἔχεις, καμμένη κόρακα, καὶ οκούζεις καὶ φωνάζεις;
Μὴν διῆς γιὰ αἵματα, μὴν πεινᾷς γιὰ λέσια,
Πέτα ψηλὰ σὲ Λάμποδο, ψηλὰ σὲ Τεπελένι
ποὺ πολεμοῦν τ' ἀδελφὰ μας μὲ ἀσκήρια Ἰταλιάνων.
Ἐκεῖ θὰ θῆς τὰ αἵματα, ἐκεῖ θὰ θῆς τὰ λέσια,
ἐκεῖ κορμιάκα κοιτοῖται ἡρώϊκων τοσλιάδων,
τοσλιάδων τοῦ Τριαντα - Ἐννιά καὶ τοῦ Σαράντα - Δύο.
Ἄν ἔχουν μᾶννα νὰν τοὺς ἰδῇ, γυναικὰ νὰν τοὺς κλάψῃ.
Ἐχουν τοὺς δῆμους συντροφία, προσκέφαλο μὴ πέτρα
καὶ γι' ἀπανωκεπιάσματα τοὺς πάγους καὶ τὰ χιόνια.

Ὁ πόλεμος τοῦ σαράντα στὰ μέρη τῆς Βορείου Ἡπείρου στοίχισε πολλὸ σὲ θύσιες. Παλληκάρια δώκανε τὴν ὁμορφὴ καὶ γλυκεῖα ζωὴ τους γιὰ τὴν Πατρίδα, γιὰ τὸ Γένος. Τὰ βουνὰ κι οἱ χαράδρες κι οἱ κάμποι γιόμισαν πὸ κουφάρια. Ὁ ἀγνώστος ροιμελιώτης στιχοῦργος μοιρολογεῖ τὸ χαμὸ τέτοιων παλληκάρων σὲ τοῦτο τὸ τραγούδι:

Πικρὰ τὸ λένε τὰ πουλιά, πικρὰ τὸ λέν τ' ἀηδονία
πικρὰ τὸ λέει μὴ πέρδωκα σὲ μᾶρο μοιρολόι;
—Ἐσεῖς, βουνὰ τῆς Κορυτσᾶς καὶ κάμποι τῆς Χειμάρρας,
ποιεῖς μὴν λουλοδίσετε, χορτάει νὰ μὴν βράλτε
στὸ κακὸ, ποὺ γίνηκε στῆς Ἡπείρους τὴ χώρα.
Γωμῶσαν τὰ βουνὰ κορμιά κι οἱ κάμποι παλληκάρια.
Πέτρες ἔχουν προσκέφαλο, τὴ μούρη γῆς στοῦσι
καὶ γι' ἀπανωκεπιάσματα τοῦ ἡεργαίου τὴ λήμνη.
Ὅλα κατὰ κατώθηκαν, πέσανε γιὰ τὸ Γένος.
Γιὰ τὴν πατρίδα πῆγαν στὸν Ἀδὴ τὰ καμμένα».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Ρούμελη, καὶ στὴν ἄλλη Ἑλλάδα, ὅπως ἦταν φυσικό, ὁ λαὸς γιόμισε περιφάνεια γιὰ τὴς νίκες τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ. Ὅμως καὶ τὸ μοιρολόγι δὲ λείπει πὸ τ' αὐτοσχέδια τραγούδια του. Ἐτοῖς στὰ Γρεβενὰ ἀκούονταν τὸ δημοτικὸ:

—Τ' ἔχεις θεὸ μᾶρε κόρακα καὶ οκούζεις καὶ φωνάζεις,
μὴν γιὰ αἷμα διῆσας, μὴν γιὰ μᾶρε λέσια,
ἔβρα ν' ἀπάνω σὲ βουνὰ Μοριάδα, Τεπελένι
νὰ δῆς κορμιά Ἑλληνικά, θυμμένα ἀγάδα, ἀγάδα.
Ἐβρα ψηλὰ σὲ Σμύδα, ἀπὸν στὴ Σαμαρίνα,
νὰ δῆς κορμιά Ἰταλικά, ρεμῖσαν οἱ χαράδρες.

Καὶ στὴ νησιώτικη Ἑλλάδα ὁ λαὸς τραγουδῆσε τὸν πόλεμο τοῦ σαράντα. Σειρὰ ὁλοκληρὴ τραγουδιῶν κατέγραψε στὴ Νάξο ὁ ποιητὴς Νίκος Σφυρόερας, τὰ Ἀπεραθίτικα Πολεμικά Τραγούδια. Τὸ ἴδιο πνεῦμα ἐπικρά-

Ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Σπυρίδων, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Παντελεῖμον, ὁ Γερ. Διοικητὴς Ἡπείρου Φίλωνας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι ἐπὶ τὴν ἀλλήν τῆς Μητροπολιτικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς 1940. (Ἀρχεῖον Νικ. Παπαδοπούλου)

τεῖ καὶ σὲ τοῦτα τὰ τραγούδια, παρόρμηση γιὰ τὴ μάχη, μῦθος γιὰ τὸν ἐχθρό ποὺ θέλησε νὰ πατήσῃ τὴν ἁγία τοῦ γῆ, τὰ βῆσανα τῶν παλληκάρων ποῦ:

Τρεῖς μέρες κάνουν πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνὸ σὲ μᾶτι,
ζῶνι ἐτρῶσαν, ζῶνι ἔπιναν καὶ τὴ γ' οὔτι δασοποιῶν.

Σ' ἓνα ἄλλο Ἀπεραθίτικο, ὁ νησιώτης ροιμεδόρος μ' ἀληθινὴ ἐθνικὴ χαρὰ, στὴ διάλεκτο τοῦ τόπου του, περι-

γράφει τὸν πόλεμο στ' ἄγρια καὶ χιονισμένα βουνὰ, τὴν νικὴ τοῦ στρατοῦ στὴν Κορυτσά καὶ στὴ Χιμάρρα, τὴν τρομάρα τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ:

Μέσα σὲ ἄγρια βουνὰ, σὲ χιόνια πολεμοῦμε,
μὲ λόσσα καὶ μ' ἐγκλίση τὸ δάσβαρο χνιποῦμε.
Βροτοῖνε τὰ κανόνια μας καὶ τὰ βουνὰ ραῖζον,
κι ἀλλήλητα τὸ θάνατο 'τοῖς Ἰταλοὶ σκορπίζον.
Μάννες ποῖλες θὰ κλάδουνε, σὲ μᾶρε θὰ ντυθῶνε,
μὰ τὴν Ἑλλάδα μας ποτε σκλάβοι δὲ θὰ τὴ δοῦνε.
Ἐμπερῆκαμε στὴ Γ' κορυτσά κ' ἦπρεσε γὰρ ἡ Χιμάρρα
καὶ τὸν Ἰταλικὸ στρατὸ τὸνέ βασίλ' τρομάρα.

Γιὰ τοὺς Ἰταλοὺς μιλεῖ μὲ περιφρόνηση, ἀπειλεῖ τὸν Μουσσολίνι, πὼς θὰ τοῦ πάρουν οἱ Ἕλληνες κι αὐτὰ ἀκόμη τὰ Τίρανα, καὶ ὑπερὰ ὁ ἀρχοντας τῆς Ρώμης θὰ χάσῃ τὰ μυαλά του: «Ἄλλω θὰ τοῦ χτυπήσῃ».

Σ' τοὺς ἀναρωτοῖ τοῖς Ἰταλοὶ τίποτα πλὴν δὲ μένει ἐξὸν ἀπὸ τὴ Τίρανα κ' ἀπὸ τὴ Τεπελένι.
Θὲ νὰ σὲ πάρουμε κ' ἐγὼ, σενιόρε Μουσσολίνι,
κ' εἰσὶες θὰ τὴ γκάμουμε τὴν ἐντιμή... εἰρήνη.
Τοῦ Μουσσολίνι βῆσανα λόγια δὲ τοῦ χνιποῦ, ἄμην ἀρχέγειν τὸ σιγάτο, πῶχασε νὰ μετρήσῃ.

Νησιώτισσα μᾶννα ξεπροβόδαίε γιὰ τὸν πόλεμο τὸ παιδί της καὶ τοῦ εὐχεταί τὴ νίκη. Τοῦ εὐχεταί νὰ γυρίσῃ μὲ τὸ στεφανὶ τῆς νίκης. Θὰ κάμῃ ὕπομονη γιὰ τὸν ἀποχωρισμὸ του, γιὰτὶ αὐτὸς γίνεταί γιὰ τὴ γλυκεῖα πατρίδα. Ἡ μᾶννα, ἀληθινὴ Σπαρτιάτισσα, ποθεῖ νὰ δῇ τὸ γυιὸ τῆς νικητῆ, κι ὑπερὰ νὰ πεθάνῃ:

Μὲ τὴν ἐνὴν μου, ἰόκα μου, νὰ πᾶς νὰ πολεμήσῃς
καὶ νικητὴς σὲ αἶμα μας γλῆσα νὰ ὑρίσῃς.
Νίκη καὶ δόξα καὶ τιμὴ θέλω, παιδί μου, νάχης,
καὶ νὰ ὑρίσῃς νὰ φορεῖς τὸ στέφανο τοῦ μάχης.
Ἡ Παναγία νικητὴ σὲ σπῆν νὰ σὲ φέρῃ
δύον 'ναὶ ματρίδα τὴ γλυκεῖα ὑπομονὴ θὰ κάνω
νὰ ῥῆθς, παιδί μου, νικητὴς κι ὑπερὰ νὰ πεθάνω.
Μοῦ φαίνεται ἀλλιώτικα ἂν ἦτανε, δὲ ἀκούσα,
μὰ πόδα νὰ μὲ πῆρανε κι ἐγὼ νὰ πολεμοῦσα.

Ὅμως καὶ ἡ ἐντεχνὴ ποιετικὴ παράδοση συνεχίζεται ἀδιάπτωτη σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα.

Τὸ ἱδανικό τῆς πατρίδας ἐνέπνευσε σὲ παρελθόν σειρὰ ὁλοκληρὴ ποιητῶν καὶ πεζογράφων. Ὅλοι τους πάλανται ἀπὸ ἀληθινὴ πατριδολατρία. Προηγούμενοι ὁ Σολωμός καὶ ὁ Κάλδος. Ἀκολουθεῖ ὁ Βαλαωρίτης. Ὁ ραϊνὸς πατριωτικὸς στίχος ἔχουν γράφει ὁ Γερ. Μαρκοράς, ὁ Ζαλοκώστας, ὁ Παράσχος κι ὁ Βασιλειάδης, ὁ Δημ. Παπαρηγόπουλος καὶ ὁ Ραγκασῆς, ὁ Κρυσταλλῆς κι ὁ

στομος ἀοιδὸς τοῦ ἔπους τῶν Βορειοηπειρωτικῶν βουνῶν Ἀγγελος Σικελιανός: «Μὲ τὰ χοράματα τῶν εἰκοσυχτῶ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, ὅπου ἐκινῶντας μὲ τὴν Δωρικὴν ἀπάντησιν τοῦ Κυβερνήτη στὸ ρωμαιο δικτάτορα, ἀνατείλανε ἀπάνω ἀπ' ὅλους μας τὸν ἥλιο μῆας κοσμοιστορικῆς ἐλευθερίας, δὲν διαφεύγει κανένας μας, πὼς ὁ ἥθικὸ ὁρίωντες τῆς ἱστορίας ἐπλάτυναν ἀπροσμέρητα, ἔχῃ γιὰ μᾶς μονάχα, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους σύγχρονα τοὺς λαοὺς τῆς γῆς... Ἀθανομάστα, ὅτι ἡμέρα ἐκεῖνη συγκεντρώει σὲ μίαν μόνη βύσση ἥθικὴ ἀκμή, τὴ σῶμψη καὶ τὴ συνάντησιν προαιώνων κι ἀναρῶντων ἱστορικῶν ὤρων τοῦ κόσμου, κατὰ τὴς ὁποῖες εἶχαν τεθῇ καὶ πάλι τὰ ἴδια κολοσσιστὰ ἥθικὰ καὶ ἱστορικὰ προδῆλματα».

Πρώτος καὶ πάλι κρούει τὴν πατριωτικὴν τοῦ λαοῦ ὁ ἑσθὸς τῆς Φυλῆς, μολοντὶ θαθιά πιά γέρος, ὁ Κωστής Παλαμάς. Ὁ «ποιητὴς τοῦ Γένους», ποὺ παρεσκεῖασε πνευματικὰ τὴν ἀνοδικὴ πορεία τοῦ μὲ τὸ «δοδεκακόμο τοῦ Γούτρου», τὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιά» καὶ τὰ πολεμικά ἐμπεσθρία, ποὺ δραματίζονταν τὴν πραγματωποιστῇ τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ὡς τὸ μοῖρατο Ἀθωνοῦ τοῦ 1922, ἐσανθωμάται τώρα τὴν ἐθνικὴν τοῦ ἀποστολῇ. Ἡ ποιητικὴ τοῦ φωνὴ εἶχε σπᾶσει ἀπὸ τὰ γερμάματα ἐξὸ καὶ χρόνια. Ὅμως τὴ φθινοπωρινὴ ἐκεῖ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 6

που τὰ ἔργα δὲ χωρίζουν ἀπὸ τὰ Ἔπη,
σὰ θάμωνα σὸ πλάι Σας, ἀδερφοί,

★

ἐκεῖ ποὺ ἡ λόγχη καὶ τὸ πνεῦμα εἶν' ἓνα
κι ἓνα ἡ ψυχὴ μαζί μὲ τὸ κορμί,
κι ὅλα τ' ἀόρατα φανερωμένα
στῆς ἐξόδου τὴν ὁσιανὴν ὁμή,

★

ἐκεῖ μονάχα σὸν ὑπερίσταντο αἶνο
μὲ τοῦ Αἰσχύλου τὸν ἀκατο ἀκολό:
ὡς Ἑλλάδα σκάνεται καὶ τρώει τὸν ἔξονο
καθὼς θὰ ὁρμάτε θ' ἀξίξε νὰ πῶ!...

Μεγαλύτερη σύνθεση Ἰδρύματα ἀπὸ τὸ μέτωπο. Στὸ
πολύστιχο τοῦτο ποίημα συνοψίζεται ὁ ἐθνικός καὶ παν-
ανθρώπινος τόνος, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἑλληνικὴ ἀντί-
σταση καὶ τὴ θέληση ἑνὸς λαοῦ νὰ ζήσει ἐλεύθερος, ἀφο-
δός κι ἀπώτης.

Ἐχίς ἀκόμα ὅλο θροניתὸς τὸ κανόνι
σὰ νὰ θροניתῶν γύρω - γύρω στὶς κορφὲς λιοντάρια
σ' ἄγρια σφαγὴ, κι ἀπάνωθ' εἰς οἱ αἰσθητικοὶ
γυροῦσαν γεγαίτοι, γυροῦσαν ὁλοένα,
τὸν ἴσκιον ὀργισίας τοῦ Χάρου καὶ τὸ Χάρο
σὰ νύχια τοὺς κρατώντας...

Ἀπὸ τὸ ἴα σ' ἄλλο
ποὺ παίρνουμε ἔθνος ὁ ὀρθὸς κυλίνεται
σὰ δάραθρα, μὰ τώρα ἔχουμε φτάσει
σὲ μιὰ κορφή ποὺ λέω πὼς ἀγναντεύει
τὰ μέλλοντα... Τί, ἀλήθεια, τὰ κανόνια,
εἴτ' ἐχίμακ' ἔχει εἶτε δικὰ μας, κάθε μέρα
γυροῦν τοὺς στενοὺς ὁρίζοντες ἀπὸ μαρμαρὰ μας,
κ' ἡ σκέψη μας, καθὼς ἡ λόγχη μας, πλαταίνει
τὰ σύνορα... Καὶ νὰ ποὺ ἀπὸψε, ὅπως στεκόμην
φρουρὸς κ' εἶχα τριγύρω μου κοπάδι
τὰ νέφη ὡς μισιτικός, (νὰ μὲ ρωτοῦσες
ἂν ἦσαν δεῖλι ἢ νὰ ἴαν μοσιμέρι,
δὲν ξέρω νὰ σ' τὸ πῶ), μὴ ἀχτίδα ἔαγνον
σαῖτερε τὸ διάστημα, κι ὡς πρῶτα
στὴ λόγχη μου ἀντιτιπύρην, ἀκέρειες
τὶς κορυφὲς ἐχρύνωσες, τὰ βάθρα
ἐσοκέπασες τῆς ἀδυσσας, λαγκάδια,
νερά, ποταμὰ ὅπως ἀπάνω ἀπ' ὅλα
σάμπως ρομφαῖα μὲ διὰ τὴν καρδιά μου,
γυρίζοντάς τη μονομιά ἐξοίσω,
ἀπ' τὶς κορφὲς τοῦ λιτωμένου στὴν ἔννοια
ὅλων ὁδῶν ποὺ μένεται αὐτὸ κατόν,
μὲ κρυφοκτυποῦν κατεργοντάς
τὴν ἀνοιξὴ ἀπὸ μᾶς... Τὶ ἄλλο μὲν
ἂν καρτερεῖτε μὴ ἀνοιξὴ σὰν πρῶτα
κι ὅχι τὴν ἀνοιξὴ ποὺ λέω πὼς θὰ ρεῖ
σαπὴ κρατώντας δόσιμο, φερόμεν
μὲ τὰ φτερά τῆς Νίκης, νὰ περῶσι
ὅχι δὲν εἶν' ἀνάμεσά σας ἄξιον
νὰ τὴ δεχτεῖτε...

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1941, ὅστερ' ἀπὸ ἀληθινὴ γιγαν-
τομαχία στὰ ἱστορικά στενὰ τῆς Κλεισιούρας, τὸ ὄχρὸ
ἔπεσε στὰ χέρια τοῦ νικηφόρου στρατοῦ. Ὁ Σικελιανός,
μὲ τὸ ἀγγέλιμα τῆς νίκης αὐτῆς, ἐμπνέεται τὸ πῶς δυνατὸ
σὲ ὅπως ποῖται, σὲ νοήματα, σὲ ζωντανὲς εἰκόνες ποίημα,
τὴν «Κλεισιούρα». Μὲ τὴν «Κλεισιούρα» θέλησε ν' ἀπεικο-
νίσῃ τὴν ἀποστασιαστικότητα καὶ τὴν ἐπιμονὴ ἑνὸς νικη-
φόρου στρατοῦ, ποὺ μόχνηταν ἀκαταπόνητα γιὰ τὴν ἐθνι-
κὴ τοῦ ἐλευθερία.

Οἱ κριτικοὶ τοῦ θεωροῦν ἀπ' τὰ πῶς δυνατὰ ποιή-
ματα, ποὺ γράφτηκαν γιὰ τὸ ἔπος τοῦ 40. Στὸς στί-
χους τοῦ ἀπεικονίζεται ἀκόμη ἡ ἐξαγιασμένη ζωὴ τοῦ
μοχομένου πολεμιστῆ.

«Ὅχι πιά λόγια
ὄχι τὰ μάτια, τὰ τριμμένα λόγια τοῦ Ἔπους!

Μὲ τὴ λόγχη Σας μόνον
μὲ τὴ λόγχη Σας καὶ μὲ τὴν ψυχὴ Σας
μὲ τὴ λόγχη Σας καὶ μὲ τὴν ψυχὴ Σας,
γυνὲς καὶ τὶς δύο,
ὡς δοιμήσουμε, χεῖρ μὲ χεῖρ πιασμένοι,
σὸν ὑπερίσταντο ἀντίρροπον χορὸν
γιὰ τὴν Ἐφοδὸν τοῦ Ἰγνους!

Πιά κι ὁ μόνος ὁ λόγος ποὺ παίρμαζε πρῶτα νὰ θγαίνει
ἀπ' τ' ἀδάμωστα στήθια Σας μέσα
σὰ φαινόντανε ἀντίρροπος ὁ ὀρθὸς μας:
«ἀέρα! ἀέρα!»,
πιά καὶ τοῖτος σπαταῖνε σὲ τοῦτῃ τῇ ζῳῇ ποὺ μόνον,
πῶς ψηλά ἀπὸ γκρεμὰ καὶ ἀπὸ χιόνια καὶ βράχους,
καὶ γινώσκουμε ἀπάνω στὴν μεγάλη κορφή νὰ θροναίξας,
καὶ π' αἶμα δὲ νὰ ἴαν δικὰ μας,
δικὰ μας γιὰ πάντα!

Τί ν' ἐκεῖνο, λεβέντες, ποὺ κατὰχορα τάχα μᾶς σέρνει
καὶ ποὺ ὁ χιτῶν σὺν τοῦτο ὅς μὲ χιτῶν τῆς καρδιάς μας,
στ' ἀνηγόριμα, ἀκόμα δὲν ἦτανε σὺν ὁδῶν,

οὐ χιτῶνδες γιὰ κάποιο χορὸ ἑνὸς γλεντιοῦ μας,
πλάι στὴν σάπυγγα ἢ πλάι ἀπ' τῆς λύρας τὸν ἦχο
ἓνα μόνο γλυκόλαλο πλάνο μουσικῆς;
Τί νὰ ἐκεῖνο ποὺ λάμπει ψηλά,
σὺν ἀστέρι ποὺ πάσκει ὁλόένα νὰ γύρει ἀπ' τὰ σύννεφα μέσα,
σάμπως θρόνος ποὺ μόνον ἀγωνιέται ἀπ' τὰ σπάργματα
νὰ θγει,

ἐκεῖ ἀπάνω, ἐκεῖ ἀπάνω,
στὴν ἀπάνω κορφή τῆς Κλεισιούρας,
τί, λεβέντες, σὺντροφοί μου, αἰτοί μου, ἀδερφοί μου;
Μὴδ' ἔοσις νὰ τὸ πεῖτε δὲν ξέρετε οἱ ἴδιοι!...

Τὰ ἑλληνικὰ νιάτα, ποὺ ξεσηκώθηκαν κι ὠρμήσαν

Ὁ Λιάδης Παῖδος εἰς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ στὴν Δεσφιδιανή. Δεξιὰ τοῦ ὁ διοικητὴς τοῦ
Σώματος στρατηγὸς Κορμᾶς, ὁ Ἐπιτελάρχης Πεντζόπουλος καὶ ὁ διοικητὴς τῆς 4ης Μεραρχίας στρατηγὸς Μπου-
καλάς. — Φεβρουάριος 1941.

ἀκάθεκτα στὰ ψηλὰ βουνά, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν κόπους
καὶ ἐμπόδια, τραγουδοὶ κι ὁ Σωτήρης Σκίτης. Σ' αὐτὰ
τὰ νιάτα ἀφιέρωνε στrophes, γεμάτες παλμό:

«Ὡ Νιάτα ποὺ σὰς μέθωναν τὰ τέσσερα κρασιά,
τῆς Ὀμορφιάς, τῆς Λευτεριάς, τῆς Δόξας, τῆς Πατριᾶς
ποῖς τάχα Μάχους Μπύσσοις παντοῦ σὰς ὀδηγᾷ;
Ποῖς τάχα Λεωνίδας;

Καὶ τὴν ὁμή μας δὲν τὴ σπᾶν, ὦ Νιάτα Ἑλληνικά,
μήτε τὰ ἐμπόδια ποὺ οἱ ἐχθροὶ σὰς ἔχουνε στήμενα,
μήτε τὰ σπουδαῖα τοῦ τῆς Αἰαπορῆας βουνά,
ὦ νιάτα ἀειπαυμένων».

Ὁ ἴδιος ὅμως ἔχει γράφει πολλὰ ποιήματα, ἐμπνευ-
σμένα ἀπ' τὸ θέμα τοῦ σαράντα. Μὲ τὴ γνήσια ποιητικὴ
τοῦ φωνὴ διαλαλεῖ στὴς γῆς τὰ πέρατα:

Πατριὰ μας γλυκεῖα κι εὐλογημένη
Ἀπ' τοὺς πῶς ὁραῖους θεοὺς, τὴ λευτεριά σου,
Μὲ τὸ αἶμα τῶν παιδιῶν σου ζυμωμένη
Ἐπιδουλεύτῃ ὁ ἐχθρὸς. Τὸ ἀνέβασμά σου.

Πρὸς τὴν κορφή τῆς ποθητῆς Εἰρήνης
Ἦρθε μὲ τὸ σιγαλὸν νὰ ἐμπόδιον,
διαλαλῶντας πὼς λευτερεῖ νὰ μείνης
Δὲν τὸ μορεῖς... Τί εἶται προστάζει ἡ Φύση.

«Οἱ μικροὶ σὺς τρανοὺς νὰ γονατίζουσιν!»
Κ' εἶπες: «Μικρὴ κι ἂν εἶμαι, ἡ δύναμή μου
Ἀέραςτὴ εἶναι, γιὰτὶ μὲ σηορῶν
Οἱ θεῖκοι Ἑλληνες μου, οἱ ἀφαιμαχὶ μου».

Κι ὠρμησαν στὴ γωνί σου τὰ παιδιά σου...
Καὶ σὺς θρόνος τῆς Πίνδος μὲ τὸ αἶμα
Ἐχάραξαν, Ἑλλάδα, τ' ὄνομά σου
Γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ πάλι.

Πολλὰ τραγουδία ἔχει ἀφιέρωσε στὸ ἔπος τοῦ σα-
ράντα καὶ στὰ ἑλληνικὰ νιάτα, ποὺ τὸ γράψαν, ὁ Στέ-
λιος Σπεράντζας. Ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ ἡ «Πίνδος», ποὺ
πῆρε καὶ θραεῖο τῆς Ἀκαδημίας. Ὁ ποιητὴς δραματι-
ζεται ὅλους τοὺς προγόνους, ἀπ' τὰ πανάρχαια χρόνια,
ὡς τὰ σημερινὰ συναδερφωμένους καὶ ζωντανούς νὰ γρά-
φουν σελίδες ἀθάνατον ὀρωσίου, πολεμῶντας τὸν ἐχθρὸν,
ποὺ ἀσυνείδητα εἰσέβαλε στὴν ἱερὴ χώρα, νὰ τῆς στερή-
σῃ τὴν ἐλευθερία. Τὸ τραγουδοῦν τοῦ εἶν' ἓνα ἀληθινὸ σάλ-

πισμα, ποὺ πρέπει ν' ἀκουστῇ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου, νὰ
μάθουν οἱ σκλάβοι κι οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ τοῦ κόσμου τὸ
τρανὸ ΟΧΙ τῆς Ρωμαιοσύνης:

«Τῶν προγόνων θλαστοί, μ' αἰσθητικὰ κορμιά
τοῦ πολέμου περνώντας τὴ γρήκη,
τῆς καρδιάς μας τὴ γλόχα τὴν ἡέραμε μιά,
ὡς ἐκεῖ, ποὺ μᾶς πρόσφερε ἡ Νίκη.

Μὲ τὴ λόγχη χαράξαμε ἄδρὸν σὰ βουνά
—τ' ὄνομά μας γαλάζιο λονιούδι—
νὰ τὸ πάρει ὡς τὰ πέρατα ὁ θρόνος ξανά
σὺς λαὸς νὰ τὸ κάνει τραγουδοῦ.

Προσπαθὴ στὴ γωνί μας, σὰ κόμπος θωρεῖα,

Ὁ Λιάδης Παῖδος εἰς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ στὴν Δεσφιδιανή. Δεξιὰ τοῦ ὁ διοικητὴς τοῦ
Σώματος στρατηγὸς Κορμᾶς, ὁ Ἐπιτελάρχης Πεντζόπουλος καὶ ὁ διοικητὴς τῆς 4ης Μεραρχίας στρατηγὸς Μπου-
καλάς. — Φεβρουάριος 1941.

τὸ παλὺ ν' ἀναστήσουμε θάμα.
Νᾶναι αἰώνεια σὲ τοῦτῃ τῇ γῇ ἡ Λευτεριά
κάποιος μοῖρας ὀρίξει τὸ τάμα.

Μάνα Ἑλλάδα, δική σου μιὰ σάπυγγα ἡχεῖ,
λὲς ἀκόμα στὴς Πίνδος μιὰ κόρη,
σὺς λαὸς νὰ θυμίζεις γεμάτον ἡνική
τὸ τρανὸ ποὺ ἐσπότημιος ὄχρυν.

Στὶς 22 Νοέμβρη τοῦ 40 ἡ Κορυτσά ἐλευθερώθηκε
πρῶτῃ ἀπ' ὅλες τὶς σκλαβωμένες χώρες τῆς Βορείου Ἡ-
πεύρου. Τὸ γεγονός συγκλονίστηκε τὶς ψυχὲς τῶν Ἑλλήνων.
Ὁ ὕπουλος εἰσβολέας δὲν ἀντέχει στὴν ὁρμή τῆς ἑλλη-
νικῆς λόγχης, ὑποχωρεῖ. Ὅλα τώρα ἀλλάζουν, ἐμφύση
κι ἀψυχα ἀστραποβολοῦν ἀπὸ χαρὰ καὶ πρῶτῃ καὶ καλύ-
τερῃ ἡ Κορυτσά, ποὺ ντύθηκε μὲ μιὰς γαλάζια. Αὐτὴ τὴν
πανελλήνια χαρὰ ἐκφράζει στὸ ποίημά του ἡ Κορυτσά
ὁ Στ. Σπεράντζας:

Κυλὰ ἡ θρονή τῶν κανονιῶν
ἀπὸ τὴν ἀητοράχη,
λὲς τὰ φαρᾶγγα ἐτοιχείωσαν,
βορροῦν καὶ σπεινῶνται οἱ βράχοι,
ἄναρε κόλασες φωτιά

κάτω σὸν κάμπο ἡ μάχη.
Μὲ μιὰς οὐρανεῖς καὶ οὐρανὸς
Ζαφείρια καὶ ιουδαία.

Γελά ἡ ματιά, ἀστραποβολοῦν
σὸ στήθια τὰ τοιαυτά.

Κι ἡ Κορυτσά ἡ Ἑλληνική
φορεῖ μὲ μιὰς γαλάζια.

Κι ἡ λόγχη, ποὺ ἀνυγκράτητη
τὴν ἔξην διώχνει γέννα,

τὸ δρόμο ἀνοίγει νὰ διαβῇ
καυοῦργο εἰκοσιένα.

Νάτην σπῶναι ἡ λευτεριά
μὲ τὰ φτερά ἀπλωμένα!

Ὁ Τέλλος Ἄγρας, ἀπὸ τοὺς μουσικώτερους λυρικούς
τοῦ μεσοπολέμου, εὐαίσθητος καὶ καλλιεργημένος, ἀπὸ
τραγουδοῦσε τὴ λύπη, τὸν ἔρωτα, τὴ μοναξιά καὶ τὴν
σταλγία, τὸν πόνο καὶ τὸ θάνατο, δὲ μπορούσε παρά σὺν

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 7

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 6

θρυλικὸ σαράντα νὰ γυμνήσῃ τὶς πατριωτικὲς χορδὲς
τῆς λύρας του. Τὰ νιάτα, ποὺ δημιουργοῦν τέτοιον σάλο,
καμαρώνει ὁ εὐαίσθητος λυράρης στὸ ποίημά του: «οἱ
νέοι, ὁ λόγος ὁ ἔρως»:

Οἱ Νέοι, ὁ Λόγος ὁ ἔρως,
οἱ μὴ καὶ πέρα ὡς πέρα!
Σωπάστε τὴ γλογέρα!
Εἶναι γιὰ σάπυγγα ὁ καιρὸς.

Μὲ τῆς γενιάς σας τὴν ὁρμή
δείχτε, μακριὰ καὶ γύρω,
πὼς γιὰ μιὰ ἄλλη μοῖρα
εἶναι πιασμένη τοῦτῃ ἡ γῇ!

Καὶ σὺ τὸν εἰκοσι χρονῶν
τὸ ἀματωμένο ἄδρῃ,
σεμνὸ καθὼς μιὰ κόρη
μὲ μάτια σὰν τὸν σὺντρον,
ποὺ μὲ χροιά, ξανθὰ μαλλιά
σὲ σπῶναι ἡ γῇ σου,
— κι ἐρῶ γιὰ νὰ σπολίσαις
μὲ τὴν ἀδάμη ἀντιγιά!

Καὶ σὺ «στράτευμα ἑλληνικόν», μὲ τὴν ἴδια εὐαίσθη-
σία ὁ ποιητὴς ὀνει τὴ δόξα του. «Ὅμως τέτοια δόξα ἀθά-
νατη, διαλογίζεται, εἶναι ἀδύνατος ὁ λόγος νὰ τὴν πῇ.
ἴσως τὸ μάρμαρο μπορεῖ, γιὰτὶ ἀνάξιος εἶναι ὁ Λόγος».

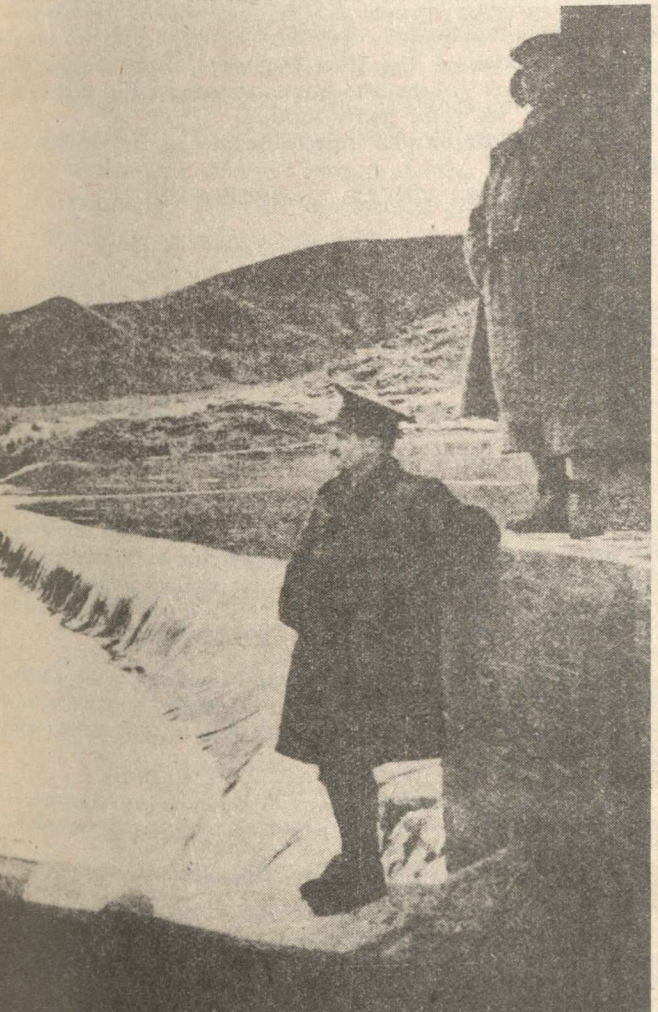
Στράτευμα ἑλληνικόν, ποὺ σὲ ἀνιήλους ἀγέρας
τὶς κἀπνες σου ἀνεμίζεις καὶ τὸ λάβαρό σου,
ποὺ λευτεριά ἀνασπᾶναι καὶ θροναῖς φοβέρες,
ἄστραψε στὴ Σογία μπροστὰ — καὶ φανερώσου!

Ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς, ζωῆς καὶ θανάτου —
τὸ Μάρμαρο ποὺ πᾶει τὴ δόξα σου νὰ εἰπῇ
ἀνάξιος εἶναι ὁ Λόγος: σὺν ἐρῶν ἡ σειρά του,
ἀπερᾶνται μὲτωπο θὰ ἔχει, ὅλο νιότη...

Ὁλόκληρη σειρά ποιημάτων γιὰ τὸ θάνατο ἔπος
τῶν Βορειοηπειρωτικῶν θυνῶν ἀφιέρωσε ὁ Τάκης Μπαρ-
λάς. Οἱ στίχοι τοῦ διακρίνονται γιὰ τὴν πατριωτικὴ τους
φλόγα. Στὸ «σάπυγμα» θρονοτολογεῖ, πὼς

σὺ γῆμα ἐπὶτοῦ, αἰώνια φῶς ἀπὸ τοὺς τάφους θγαίνει!
τὸ ἴαν κι ὁ κόμπος ἐλαμνεν — ἐλαμν' ἡ οἰκουμένη,
σὰ νὰ ἴανε τὴ λευτεριά, τὴν ἴδια, ἀναστημένη!

Ὁ ἴδιος σὺν σόνετο του: «στὴ λόγχη τῶν Ἑλλήνων»,
ποὺ μὲ τὴν ἀστραφτερὴ τῆς τὴ λεπίδα στάθμ' ὁ τρόμος

Ἑλλήν ἀξιομαχὸς σὺς καταστροφὲς τοῦ Βηροῦ Ἀρ-
γυροκάστρου. — Ἰανουάριος 1941.

(Ἀρχεῖον Νικ. Παπαδοπούλου)

ΣΤΗ ΛΟΓΧΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ὡ λόγχη, ἀστραφτερὴ γιανὴν λεπίδα
σὺν τὶς ψυχὲς μας ἴδια καὶ γυνή!

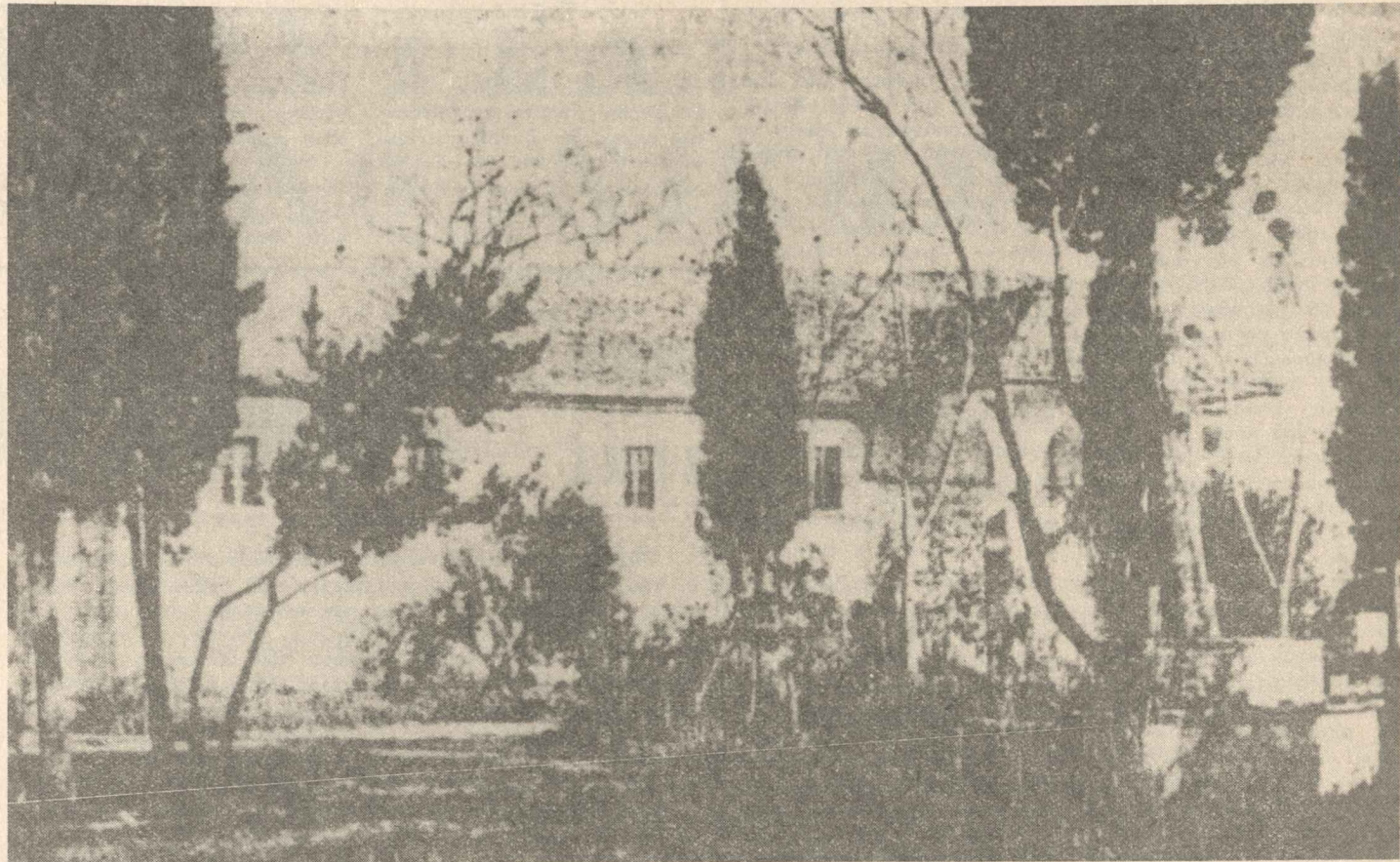
Ἄντρες κρατᾶν ἑλάνη ἀληθινὴ
μὲ τὴν ψηλὴν κορμοστασιά, περὶφανὴ πλανιέται
καὶ τὶς ψυχὲς δονεῖ.

«Ὡ λόγχη, ἀστραφτερὴ ἀπ' αἰσθητικὰ ἀχτίδα
στὴν αὐτοῦ τοῦ νου τὴ σκοτεινὴ!
Τ' ἀνθρώπου, ποὺ ἀνιήνη ἦταν μηχανή,
στερνὴ καὶ μόνη ἀπώμιες ἐλλείδα.

Λόγχη ἀνιήνη, λόγχη τῶν Ἑλλήνων,
ἀστραφες καὶ ἀνιήνη οἱ αἰῶνες
κι οἱ σκλάβοι κόμποι ἀνάκαρξαν μαζί:

Ἀκόμα ἡ θεία μανία τῶν Σαλαμίνων!
Ἀκόμα οἱ Πλαταιὲς κι οἱ Μαγαθῶνες!
Ἀκόμα τῶν ἡρώων τὸ πνεῦμα εἶ!

Ἡ Ἑλλάδα τοῦ σαράντα ἀνυψώνεται σὲ ἥρωικὸ σύμ-

Ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς Ἀργυροκάστρου.

(Ἀρχεῖον Νικ. Παπαδοπούλου)

βολο, γιὰτὶ μέσ' ἀπ' τὴ θύλλα, ποὺ ῥθε νὰ τὴν κατα-
πνίξῃ, ξεπετάγεται ὀρθά, ἀντρίκεια, ζωντανή. Τοῦτο τὸ
ἥρωικὸ σύμβολο παρουσιάζει σ' ἓνα μεγάλο τοῦ ποίημα
ὁ Παντελής Πρεβελάκης, ποὺ ἔγραψε τότε «Στὰ παιδιά
τῆς Ἑλλάδος»:

Ἑλλάδα, ἀνάθρεφες παιδιά σὺς δόξας σου τὰ μέτρα,
σὲ εἰρήνης ἔργα δοῦλεσαν, σὲ τόπα καὶ κοινά,
διὰν ἀκούστη ἀντιλαός, ποῦκασι καὶ τὴν πέτρα
ἀπὸ τὸ Ἀνάστα! ποῦκασι καὶ τὸν σου χεῖλη πᾶ.

Τί ὡς πῆρε ἀγέρας τὴ φωνὴ καὶ ἀγέρας τὴ σκοτεινὴ
ἀπάνω ἀπὸ τὰ πέλαγα καὶ ἀπάνω ἀπ' τὶς στερεῖς
παῖν τὰ σὺντρονὰ φλόγιοι, σάπυγγα τὰ γαλίζει,
ποὺ προκαλεῖ τὰ τέκνα σου σὲ νέες παλινκαρδίες...

Μετὰ τὴν κατάληψη τῆς Κορυτσᾶς, στὶς 22 Νοέμβρη
1940, τὴ νικηφόρα ἑλληνικὰ ὅπλα ἀπελευθερώνουν τὶς
πόλεις καὶ τὰ χωριά, τὰ βουνὰ καὶ τὶς κοιλάδες τῆς Β.
Ἡπεύρου. Ἡ δόξα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ διαλαλεῖται
σὺς αἰθέρες. Στὶς 8 Δεκέμβρη τὸ Ἀργυροκάστρο, ἡ
πρωτεύουσα τῆς Ἀυτονομίας Ἡπεύρου τὸ 1914, ἐξαναρ-
τίζει στὴν ἀγκαλιά τῆς μάννας πατρίδας. Ποῖος μπορούσε
νὰ μὴ συγκινηθῇ καὶ νὰ περὶφανευθῇ γιὰ τέτοιες νίκες;
Στρατιώτης σὺν Ἀργυροκάστρου ὁ ποιητὴς καὶ κριτικὸς
Θεόδωρος Ζυδης, περιτριγυρίζει στὴν ἱστορικὴ πόλη Ἀ-
κούει ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς τῆς θύρας καὶ παραδόσεις
γιὰ τὴν παλιά εὐζαντινὴ ἀρχοντίσση Ἀργυρίνη, γιὰ τὸ
πέρασμά ἀπὸ τοὺς τοὺς τόπους τοῦ ἁγίου τῆς Β. Ἡ-
πεύρου Κοσμὰ Αἰτωλοῦ. Καμαρώνει τὰ ὑπερήφανα βουνά,
ποὺ σὰν ἐγυλότερες ἀκοίμητοι προστατεύουν τὴν πόλη,
κι ἡ μοῖρα τοῦ τοῦ ἐμπνέει δυὸ ὑπερῶνα τραγουδία πό-
χουν τὸν τίτλο «Ἀργυροκάστρο 1940» καὶ ἀνὰ τ' Ἀργυ-
ροκάστρον». Ἀεῖζουν καὶ τὰ βῶν νὰ ἐξανοδιασταύν,
ἰδιαίτερα νὰ τ' ἀκούσουν, ὅσοι μιλᾶν γιὰ ἀλδανικὸ ἔπος.

ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ 1940

Μπροστὰ μας τ' Ἀργυροκάστρο! Ὁ Μακρόκαμπος καὶ ὁ
Λόγος

τοῦ γέροντος σὰ χαρὰ
τὰ μύρα τὰ βουνά τὸν τοῦ, καὶ ὁδοναμῶναι ἡ Νίκη
τὰ ἐλευθερά φτερά.

Ὁ Λόγος τὸ τραγουδοῦν δὲν παύει νύχτα - μέρα
στὴν ἴδια αὐτὴ τὴ γῇ,
ποὺ τὴν ποτίζει ἀκοίμητα, τὶς φλέβες ὅλες ἔχοντας
ἀπὸ τὸν πῆλη.

Θηῖλος σὺν χρόνι τὰ παλιά ἡ ἀρχοντίσση Ἀργυρίνη,
κυρὰ βυζαντινῇ,
μὲ τὴν ψηλὴν κορμοστασιά, περὶφανὴ πλανιέται
καὶ τὶς ψυχὲς δονεῖ.

Ἐδῶ δὲν ἀφανίστηκεν ἡ ἑλληνικὴ λαχτάρα
κι' ὁ ἀγῶνας ὁ καλός,
πλοῖοιο τὸ σάρον ἐσπεῖρε σὺν φωτεινὸν τοῦ διάδα
ὁ ἅγιος Αἰτωλός.

Τὸ καθεὶ τὸ διαπερνᾶ τοῦ τραγουδοῦ τὸ εἶγος
τὸ ἀγνὸ δημοτικόν,
κι' ὅλα — καὶ δάκρυα, κι' ἀσπασμοί, κι' ἀλαλαγμοί —
φορᾶνε

τὸ νῦμα τὸ ἐθνικόν.

Κι' ἐκεῖ πρὸς τοὺς λιθοστρωτοὺς, τοὺς γραφικὸς το

